

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PA-4734

[Total No. of Pages : 2

[5961]SODL-101

F.Y. B.A.

111 : COMPULSORY ENGLISH

(2019 Pattern)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates :

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Attempt any 10 out of 12 from the following.

[10]

- a) Who is the author of 'Engine trouble'?
- b) What is the limitation of the law when it comes to bad behaviour?
- c) Why was Della crying in the lesson 'The Gift of the Magi'?
- d) What, according to Gardiner, has the potential to poison a whole day?
- e) What does Robert Burns compare his love to?
- f) Where can be God found, according to Tagore?
- g) What did the speaker's grandmother have to say about trees?
- h) New York is _____ large city.
(Use appropriate Article)
- i) Are you attending _____ reception today?
(Use appropriate article)
- j) She wants to become _____ Engineer.
(Use appropriate article)
- k) He smiled _____ Anju.
(Use appropriate preposition)
- l) Mina is fond _____ reading.
(Use appropriate preposition)

P.T.O.

Q2) Attempt any 5 out of 7 from the following. **[25]**

- a) Explain the central idea of the poem 'Success Counted Sweetest'.
- b) What is the traveler's opinion of the sculptor? What words in the poem 'Ozymandias' tell you this?
- c) Elaborate the line 'The Child is Father of the Man' in your words.
- d) How does the narrator describe the way the girl talks in 'The Eyes are not Here'?
- e) What is the difference between regular and irregular verbs?
- f) What are the Punctuation marks? Explain.
- g) Mrs. Shashi Sharma walks up to Mr. Rajesh Sarkar, an employee in the bank where she has just started working. Write a short dialogue where both introduce each other.

Q3) Attempt any 5 out of 7 from the following. **[25]**

- a) Describe 'Gaiety Hand'.
- b) What 'Subtle and effective' method does Gardiner suggest for dealing with people who lack good manners?
- c) What is the tone of the poem 'The Felling of the Banyan Tree'?
- d) What does Tagore mean by 'Deliverance'? Where is it to be found?
- e) Write down the theme of the poem 'A Red Red Rose'.
- f) What are Tenses? Explain four sub-types of present tense with example.
- g) Share your opinion on vocabulary and the ways to improve it.

Q4) Attempt any 1 out of 2 from the following. **[10]**

- a) Discuss the relevance of the title of 'In Sahyadri Hills - A lesson in Humility'.
- b) The general manager of a company invites two colleagues to lunch. One accepts and the other declines the invitation because of some other engagement. Write a dialogue on this situation.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PA-4735

[Total No. of Pages : 2

[5961]SODL-102

F.Y. B.A.

मराठी

112 : मराठी साहित्य : कथा आणि भाषिक कौशल्यविकास
आणि एकांकिका आणि भाषिक कौशल्य विकास

(2019 Pattern)

वेळ : 3 तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना : 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे गुण दर्शवितात.

प्रश्न 1) खालीलपैकी 10 प्रश्नांची उत्तरे 20 शब्दांत लिहा.

[10]

- अ) 'लाल चिखल' या कथेतील बापू हा कितवीतला मुलगा आहे?
- ब) 'पाऊस आला मोठा' ही कथा कोणी लिहीली आहे?
- क) 'उठावण' या कथेतील पात्रांची नावे सांगा.
- ड) 'दगड दवाखाना' या कथेतील नायकाचे नाव सांगा.
- इ) 'वापसी' या कथेचे लेखक कोण आहेत.
- फ) एकांकिकेचे घटक सांगा.
- य) 'विठ्ठल तो आला आला' या एकांकिकेतील पात्रांची नावे सांगा.
- र) 'हंडाभर चांदण्या' ही एकांकिका कोणाची आहे.
- ल) 'हंडाभर चांदण्या' या एकांकिकेतील पात्रांची नावे सांगा.
- व) सचिन पाटील यांच्या कोणत्या कथासंग्रहातून 'कष्टाची भाकरी' ही कथा घेतलेली आहे.
- श) 'शुभमंगल सावधान' ही कथा संजय कळमकर यांच्या कोणत्या कथा संग्रहातील आहे.
- स) एक अंकाचा कालावधी असे कशाचे स्वरूप असते.

P.T.O.

प्रश्न 2) खालीलपैकी 5 प्रश्नांची उत्तरे 100 शब्दांत लिहा. [25]

- अ) बाबुराव बागुल यांच्या 'जेव्हा मी जात चोरली होतीन' या कथेचा थोडक्यात आशय सांगा.
- ब) 'लाल चिखल' या कथेतील 'बापू' या पात्राविषयी थोडक्यात सांगा.
- क) 'उठावण' या कथेच्या शिर्षकाविषयी थोडक्यात सांगा.
- ड) एकांकिकेचे स्वरूप थोडक्यात स्पष्ट करा.
- इ) 'हंडाभर चांदण्या' या एकांकिकेतील 'मास्तर' या व्यक्तिरेखे विषयी सांगा.
- फ) 'विठ्ठल तो आला आला' या एकांकिकेतील संवाद थोडक्यात स्पष्ट करा.
- य) सदानंद देशमुख यांचा थोडक्यात परिचय द्या.

प्रश्न 3) खालीलपैकी 5 प्रश्नांची उत्तरे 100 शब्दांत लिहा. [25]

- अ) 'दगड दवाखाना' या राजेंद्र मलोसे यांच्या कथेतील वातावरणनिर्मिती विषयी थोडक्यात सांगा.
- ब) उषाकिरण आत्राम यांच्या 'बाजा' या कथेची वैशिष्ट्ये सांगा.
- क) सचिन पाटील यांच्या 'कष्टाची भाकरी' या कथेची वैशिष्ट्ये थोडक्यात सांगा.
- ड) 'उठावण' कथेतील कापूस विक्रीला नेतानाचा शेषरावचा संघर्ष थोडक्यात अधोरेखित करा.
- इ) 'हंडाभर चांदण्या' या एकांकिकेतील विनोद निर्मिती करणाऱ्या पात्राविषयी थोडक्यात सांगा.
- फ) 'विठ्ठल तो आला आला' या एकांकिकेतील 'भळ्जी' या पात्राचे स्वभावचित्र थोडक्यात रेखाटा.
- य) लेखन कौशल्याचे स्वरूप थोडक्यात स्पष्ट करा.

प्रश्न 4) खालीलपैकी एका प्रश्नाचे उत्तर 200 शब्दांत लिहा. [10]

- अ) 'कष्टाची भाकरी' या कथेतील 'विनायक' चा संघर्ष अधोरेखित करा.
- ब) 'हंडाभर चांदण्या' या एकांकिकेतील व्यक्तिरेखांचा परामर्श द्या.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PA-4736

[Total No. of Pages : 2

[5961]SODL-103

F.Y. B.A.

HINDI (हिंदी)

113 : हिंदी पाठ्यचर्या

(2019 Pattern)

समय : 3 घंटे]

[पूर्णांक : 70

- सूचनाएँ : 1) सभी प्रश्न अनिवार्य हैं ।
2) दाहिनी ओर लिखे अंक प्रश्नों के पूर्णांक हैं ।

प्रश्न 1) निम्नलिखित में से किन्हीं दस प्रश्नों के उत्तर एक वाक्य में लिखिए :

[10]

- अ) 'रोटी और संसद' कविता का तिसरा आदमी क्या कर रहा है?
- ब) 'धार' कविता के रचयिता कौन हैं?
- क) शिवाजी के तीसरी आंख से निकली महाज्वाला से कौन भस्म हो गया?
- ड) 'कालिदास' सच-सच बतलाना यह काव्य पंक्ति कौन सी कविता की है?
- इ) 'उषा प्रियंवदा' द्वारा लिखित कहानी का नाम बताइए?
- फ) 'श्रीमती डिसूजा को किसने पत्र लिखा है?
- य) 'एक टोकरी भर मिट्टी' कहानी के कथाकार कौन हैं?
- र) अच्छे सुत्रसंचालक का एक गुण बताएँ ।
- ल) 'पाठशाला' शब्द का हिंदी शुद्ध रूप लिखिए?
- व) 'भय' निबंध के निबंधकार कौन हैं?
- श) 'सॉफ्टवेयर' किसे कहते हैं?
- स) 'धार' कविता के कवि कौन हैं?

P.T.O.

- प्रश्न 2)** निम्नलिखित में से पाँच प्रश्नों के उत्तर लिखिए : [25]
- अ) लेखन कौशल्य को स्पष्ट कीजिए ।
 - ब) 'कालिदास' कविता का भावार्थ लिखिए ।
 - क) 'रोटी और संसद' कविता से धूमिल मेरे देश की संसद मौन है क्यों कह रहे है?
 - ड) 'मिसेज डिसूजा के नाम पत्र' कहानी की समीक्षा लिखिए?
 - इ) 'रोशनी के उस पार' कविता की मुख्य संवेदना पर प्रकाश डालिए ।
 - फ) 'निबंध' लेखन की मुख्य विशेषताएँ लिखिए ।
 - य) 'सरजू भैया' कहानी के सरजूभैया का परिचय दीजिए ।

- प्रश्न 3)** निम्नलिखित में से किन्हीं पाँच प्रश्नों के उत्तर लिखिए : [25]
- अ) विज्ञापन लेखन की मुख्य विशेषताएँ लिखिए ।
 - ब) रिपोर्टाज लेखन का परिचय दीजिए ।
 - क) 'एक बूंद सहसा उछली' यात्रा वृत्तांत की समीक्षा लिखिए ।
 - ड) 'प्रतिशोध' एकांकी का सामान्य परिचय दीजिए ।
 - इ) 'पटकथा' लेखन क्या है ।
 - फ) 'विज्ञापन' वरदान या अभिशाप स्पष्ट कीजिए ।
 - य) 'इंटरनेट' की सामान्य जानकारी दीजिए ।

- प्रश्न 4)** निम्नलिखित में से एक प्रश्न का उत्तर लिखिए : [10]
- अ) विज्ञापन लेखन को परिभाषित करते हुए विज्ञापन की भाषा शैली पर प्रकाश डालिए ।
 - ब) 'जिंदगी और गुलाब के फूल' कहानी की समीक्षा लिखिए ।

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PA-4737

[Total No. of Pages : 2

[5961]SODL-104

F.Y. B.A.

SANSKRIT

114 : Amrutalahari

(2019 Pattern)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 70

Q1) एका वाक्यात उत्तरे लिहा (कोणतेही दहा) :

[10]

- i) उमाहैमवती हे आख्यान कोणत्या उपनिषदातील आहे?
- ii) 'का एषा का?' या वाक्याचा अर्थ लिहा.
- iii) 'पञ्चचामर' या वृत्ताचे गुण लिहा.
- iv) 'रासभ' या शब्दाचा अर्थ लिहा.
- v) 'विदुरनीति' महाभारताच्या कोणत्या पर्वात येते?
- vi) 'शिवताण्डवस्तोत्रम्' कुणी रचले आहे?
- vii) पाणिनीय सूत्रानुसार 'पद' शब्दाची व्याख्या लिहा.
- viii) 'प्रतिज्ञायौगन्धरायण' ह्या नाटकाचा कर्ता कोण आहे?
- ix) 'अष्टांगहृदय' हा ग्रंथ कुणी रचला?
- x) 'तिलकयशोर्णवम्' या काव्याचे नायक कोण आहे?
- xi) 'दुर्गलक्षणम्' या पाठानुसार दुर्गाचे किती प्रकार वर्णिले आहेत?
- xii) 'पञ्चमवेद' म्हणून कोणता ग्रंथ ओळखला जातो?

Q2) A) सविस्तर उत्तर लिहा (कोणत्याही एकाचे) :

[20]

- i) 'का एषा का' या पाठाचे रसग्रहण करा.
- ii) 'आहारविचारः' या पाठाचा आशय स्पष्ट करा.

P.T.O.

B) खालीलपैकी कोणत्याही एकाचे इंग्रजी किंवा मराठी मध्ये भाषांतर करा. [5]

i) कस्मिंश्चिदधिष्ठाने उद्धतौनाम गर्दभः प्रतिवसति स्म । स सदैव रजकगृहे भारोद्धहनं कृत्वा रात्रौ स्वेच्छया पर्यटति । ततः प्रत्यूषे बन्धनभयात् स्वयमेव राजकगृहमयाति । राजकोपि तत्संबन्धनेन नियुनक्ति । अथ तस्य रात्रौ पर्यटतः क्षेत्राणि कदाचित् श्रुगालेन सह मैत्री संजाता । स च पीचारत्वात् वृतिभङ्गं कृत्वा कर्कटिकाक्षेत्रे श्रुगालसहितः प्रविशति ।

ii) व्यासो वेदान्तशास्त्रज्ञः सिद्धानां कपिलो गुरुः ।

दर्शनानि प्रवक्तारो ज्ञानविज्ञानपारगाः ॥

रामायणं भारताख्यानमितिहासौ सुविश्रुतौ ।

विश्वानन्द प्रदातारौ वाल्मीकिव्यासनिर्मिती ॥

Q3) A) सविस्तर उत्तर लिहा (कोणत्याही एकाचे) : [20]

i) 'सागरवर्णनम्' या पाठाचे रसग्रहण करा.

ii) 'दुर्गलक्षणम्' हा पाठ स्पष्ट करा.

B) संदर्भासह स्पष्टीकरण करा (कोणतेही एक) : [5]

i) अग्निर्वा अहं अस्मि इति अब्रवीत् जातवेदा वा अहमस्मि इति ।

ii) जग्राह पाठ्यमृगवेदात् ।

Q4) खालीलपैकी कोणत्याही एकावर विवेचक परिच्छेद लिहा : [10]

i) नाट्यशास्त्रम्

ii) उपनिषद्

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PA-4738

[Total No. of Pages : 2

[5961]-SODL-105

F.Y. B.A.

115 : OPTIONAL ENGLISH

(2019 Pattern)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates :

- 1) *Answer all the questions.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*
- 3) *Neat diagrams must be drawn wherever necessary.*

Q1) Answer the following questions in a sentence each (Any 10) : [10]

- a) Why does the writer favour Bharat Brand of English in the essay 'Toasted English.
- b) What is the theme of the poem, 'I Remember I Remember'?
- c) Whom does Harvey Maxwell propose in 'The Romance of a Busy Broker'?
- d) Who is Framton Nuttel in 'The Open Window'?
- e) What did Mrs. Hay gift the Burnell children in 'The Doll's House'?
- f) What does the narrator steal from Arun's house in 'The Thief'?
- g) What makes the speaker unhappy in 'Sonnet 29'?
- h) What is the central idea of the poem. 'The World is Too Much With Us'?
- i) How many wishes could the monkey's paw grant in the play 'The Monkey's Paw'?
- j) Who is Nikita Ivantich in 'The Swan Song'?
- k) What is a Phoneme?
- l) Give an example of a Polysyllabic word.

P.T.O.

Q2) Answer the following questions in about 60-70 words each (Any 5) :
[25]

- a) What Lesson did A.P.J. Abdul Kalam learn from the incident in 'A Lesson My Father Taught Me'?
- b) Justify the title of the story, 'The Open Window'.
- c) Describe the atmosphere in the stock broker's office in 'The Romance of a Busy Broker'.
- d) Why do the Burnell children rush to school? What are they excited about?
- e) What is the cause of quarrel between the Mountain and the squirrel in the poem. 'The Mountain and the Squirrel'?
- f) Describe the free India visualised by Rabindranath Tagore in the poem. 'Where the Mind is without fear'?
- g) Comment on 'The Listener's' as a poem of Magic realism.

Q3) Answer the following questions in about 60-70 words each (Any 5) :
[25]

- a) How does the writer bring about the warmth in the relationship of the white family in 'The Monkey's Paw'?
- b) Narrate the events that lead to Herbert's death in 'The Monkey's Paw'.
- c) How is the theme of growing old depicted in the play 'The Swan Song'?
- d) What does the term 'swan-song' mean? Discuss with reference to the play 'The Swan Song'.
- e) Explain the concept of stress with suitable examples.
- f) Write a note on Indian English and its peculiarities.
- g) Define and explain the concept of Minimal Pairs.

Q4) Answer the following questions in about 150 words each : (Any 1)
[10]

- a) What is the noble message given in the poem, 'No Men are Foreign'?
- b) How does 'Sonnet 29' celebrate the presence of love in the poet's life?

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PA-4739

[Total No. of Pages : 4

[5961]SODL-106

F.Y. B.A.

116 : FUNDAMENTALS OF EDUCATION

(2019 Pattern)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *It is compulsory to solve all questions.*
- 2) *Word limit for 5 marks questions is 50 to 100 words.*
- 3) *Word limit for 10 marks questions is 100 to 200 words.*
- 4) *The number on the right side represent the marks.*

Q1) Write the answer in One sentence (any ten) :

[10]

- 1) What is the main function of education to create unity in society?
- 2) What is Informal Education?
- 3) What thing did thinkers notice for social change?
- 4) What do you mean by 'Earn and Learn'?
- 5) After Independence, which commission was established in 1948 to give proper direction to education in India?
- 6) What kind of development is expected of the students, who come to the school through education whose main goal is 'All round development of students'?
- 7) Write means of Mass Media.
- 8) What was the effective means of Public Education and Public awareness during pre-independence period?
- 9) Which are the channels of pre-primary Education Imparted?
- 10) How should be the teaching method in primary education?
- 11) What is Education Psychology?
- 12) What is Introspection?

P.T.O.

Q2) Write the answers in short (any five) : **[25]**

- 1) Write the importance of education in personal Development.
- 2) Discuss Karmveer Bhaurao Patil's opinion about students.
- 3) Write short note- Education and Economic Development.
- 4) Explain the functions of Radio.
- 5) Explain the importance of Internet in 21st century.
- 6) Write the contribution of Madam Montessori in pre-primary education.
- 7) Write limitations of Experimental Observation method.

Q3) Write the answer in short (Any five) : **[25]**

- 1) Write the characteristics of Informal Education.
- 2) Explain how the curriculum should be according to Rabindranath Tagore's point of view.
- 3) How can National Integration be promoted through education?
- 4) Write the Importance of Newspapers.
- 5) Explain the aims of Pre Primary Education.
- 6) Write the Educational thoughts of Anutal Wagh.
- 7) Explain the different Branches of Psychology.

Q4) Write the answer of question in detail (any one) : **[10]**

- 1) Write the characteristics of Formal and Non-Formal Education.
- 2) Write the objectives of the following commission and policy regarding Education in modern India.
 - a) Kothari Commission
 - b) National Education Policy.

Total No. of Questions : 4]

PA-4739

[5961]SODL-106

F.Y. B.A.

116 : FUNDAMENTALS OF EDUCATION

शिक्षणाची मूलतत्त्वे

(2019 Pattern)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना :
- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे अनिवार्य आहे.
 - 2) 5 गुणांच्या प्रश्नांची शब्द मर्याद 50 ते 100 शब्द एवढी आहे.
 - 3) 10 गुणांच्या प्रश्नांची शब्द मर्याद 100 ते 200 शब्द एवढी आहे.
 - 4) उजवीकडील अंक गुण दर्शवितात.

प्रश्न 1) खालील प्रश्नांचे उत्तर एका वाक्यात लिहा (कोणतेही दहा) :

[10]

- 1) समाजामध्ये ऐक्य निर्माण करण्यासाठी शिक्षण कोणते मुख्य कार्य करते?
- 2) सहज शिक्षण म्हणजे काय?
- 3) समाज परिवर्तनासाठी कोणती गोष्ट विचारवंतांच्या लक्षात आली?
- 4) 'कमवा व शिका' याचा नेमका अर्थ काय?
- 5) स्वातंत्र्य प्राप्तीनंतर भारतामध्ये शिक्षणाला योग्य दिशा मिळावी, या हेतूने 1948 मध्ये कोणत्या आयोगाची स्थापना करण्यात आली.
- 6) 'विद्यार्थ्यांचा सर्वांगीण विकास' हे प्रमुख ध्येय असलेल्या शिक्षणाद्वारे शाळेत आलेल्या विद्यार्थ्यांचा कोणता विकास अपेक्षित असतो?
- 7) समूह संपर्काची साधने कोणती?
- 8) स्वातंत्र्यपूर्व काळात लोकशिक्षण व लोकजागृतीचे प्रभावी साधन कोणते होते?
- 9) पूर्व प्राथमिक शिक्षण कोण कोणत्या माध्यमातून दिले जाते?
- 10) प्राथमिक शिक्षणात अध्यापन पद्धती कशी असावी?
- 11) शैक्षणिक मानसशास्त्र म्हणजे काय?
- 12) आत्मनिरीक्षण म्हणजे काय?

प्रश्न 2) थोडक्यात उत्तरे लिहा (कोणतेही पाच) : [25]

- 1) वैयक्तिक विकासात शिक्षणाचे महत्त्व लिहा.
- 2) कर्मवीर भाऊराव पाटील यांची विद्यार्थ्यांविषयीची मते सांगा.
- 3) टिप लिहा – शिक्षण आणि आर्थिक विकास
- 4) रेडिओची कार्ये स्पष्ट करा.
- 5) 21 व्या शतकात इंटरनेटचे महत्त्व स्पष्ट करा.
- 6) मादाम माँटेसरी यांचे पूर्व – प्राथमिक शिक्षणातील योगदान लिहा.
- 7) प्रायोगिक निरीक्षण पद्धतीच्या मर्यादा लिहा.

प्रश्न 3) थोडक्यात उत्तरे लिहा (कोणतेही पाच) : [25]

- 1) सहज शिक्षणाची वैशिष्ट्ये लिहा.
- 2) रवींद्रनाथ टागोरांच्या दृष्टिकोनातून अभ्यासक्रम कसा असावा, ते स्पष्ट करा.
- 3) शिक्षणाद्वारे राष्ट्रीय एकात्मता कशा प्रकारे वाढीस लावता येते.
- 4) वृत्तपत्रांचे महत्त्व थोडक्यात लिहा.
- 5) पूर्व प्राथमिक शिक्षणाची ध्येये स्पष्ट करा.
- 6) अनुताई वाघ यांचे शैक्षणिक विचार लिहा.
- 7) मानस शास्त्राच्या विविध शाखा स्पष्ट करा.

प्रश्न 4) खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे सविस्तर उत्तर लिहा : [10]

- 1) औपचारिक व अनौपचारिक शिक्षणाचे वैशिष्ट्ये लिहा.
- 2) आधुनिक भारतातील शिक्षणासंदर्भात पुढील आयोगाची व धोरणाची उद्दिष्टे लिहा.
 - अ) कोठारी आयोग
 - ब) राष्ट्रीय शैक्षणिक धोरण

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PA-4740

[Total No. of Pages : 4

[5961]SODL-107

F.Y. B.A.

ECONOMICS

117 : Economic Environment in India

(2019 Pattern) (CBCS)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 70

Q1) Answer the following in one sentence each (Any 10) :

[10]

- a) Discuss the meaning of 'Micro Industries'.
- b) Discuss the meaning of Education.
- c) Discuss the meaning of 'Tourism'.
- d) Discuss the meaning of 'Agricultural Productivity'.
- e) Define 'Privatisation'.
- f) Discuss the term 'Insurance'.
- g) Discuss the term 'E-wallet'.
- h) Mention two different types of Bank accounts.
- i) Write the full form of NEFT.
- j) Discuss the term 'Rural Credit'.
- k) Discuss the meaning of 'Technology'.
- l) Discuss the meaning of unemployment.

Q2) Answer the following in 50-100 words each (Any 5) :

[25]

- a) Discuss various factors affecting 'Crop-Pattern'.
- b) Discuss various limitations/challenges of natural resources in India.
- c) Discuss the concept of 'Digital-Economy'.
- d) Discuss the term Water-Management in context of India. Discuss the significance of Water-Management.
- e) Discuss various challenges of Tourism Sector in India.
- f) What are the Technology related challenges faced by Indian Industries?
- g) What are the causes of Regional imbalances in India?

P.T.O.

Q3) Answer the following in 50-100 words each (Any 5) :

[25]

- a) Discuss the problems of Rural Industries.
- b) What are the effects of privatisation.
- c) Discuss the primary functions of Banks.
- d) Discuss the Informal Sector in India.
- e) Discuss the term 'E-commerce'.
- f) What efforts have been made for poverty eradication in India?
- g) Discuss various types of unemployment in rural sector (rural unemployment).

Q4) Answer the following in 100-200 words (Any one) :

[10]

- a) Discuss the role of Agriculture in India.
- b) What is meant by 'Economic Environment'? What are the Economic and Political factors affecting Economic Environment.

Total No. of Questions: 4]

PA-4740

[5961]SODL-107

F.Y. B.A.

ECONOMICS

117 : भारतीय आर्थिक पर्यावरण

(2019 Pattern) (CBCS)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास]

[एकूण गुण : 70

प्रश्न 1) खालील प्रश्नांची एका वाक्यात उत्तरे लिहा. (कोणतेही 10) [10]

- अ) सुक्ष्म उदयोग म्हणजे काय.
- ब) शिक्षण म्हणजे काय.
- क) पर्यटन म्हणजे काय.
- ड) कृषी उत्पादकता म्हणजे काय.
- इ) खासगीकरण म्हणजे काय.
- फ) विमा म्हणजे काय.
- य) ई-वॉलेटची व्याख्या लिहा.
- र) बँक खात्याचे दोन प्रकार लिहा.
- ल) NEFT चे पूर्ण रूप लिहा.
- व) ग्रामीण पतपुरवठा म्हणजे काय.
- श) तंत्रज्ञान म्हणजे काय.
- स) बेरोजगारी म्हणजे काय.

प्रश्न 2) खालील प्रश्नांची 50 ते 100 शब्दांत उत्तरे लिहा. (कोणतेही 5) [25]

- अ) पीक आकृती बंधावर परिणाम करणारे घटक स्पष्ट करा.
- ब) नैसर्गिक संसाधनाबाबतची आव्हाने स्पष्ट करा.
- क) डिजीटल इकॉनॉमी संकल्पना स्पष्ट करा.

- ड) भारतातील जल व्यवस्थापन म्हणजे काय सांगून महत्त्व स्पष्ट करा.
- इ) पर्यटन क्षेत्रासमोरील आव्हाने स्पष्ट करा.
- फ) भारतीय उद्योगांपुढील तंत्रज्ञानविषयक आव्हाने स्पष्ट करा.
- य) प्रादेशिक असमतोलाची कारणे स्पष्ट करा.

प्रश्न 3) खालील प्रश्नांची 50 ते 100 शब्दांत उत्तरे लिहा. (कोणतेही 5) [25]

- अ) ग्रामीण उद्योजकतेच्या समस्या लिहा.
- ब) खासगीकरणाचे परिणाम स्पष्ट करा.
- क) बँकेची प्राथमिक कार्ये स्पष्ट करा.
- ड) भारतातील अनौपचारिक क्षेत्र स्पष्ट करा.
- इ) ई-कॉमर्स संकल्पना स्पष्ट करा.
- फ) द्वारिद्रय निर्मूलनासाठी सरकारने केलेल्या उपाय योजना स्पष्ट करा.
- य) ग्रामीण बेरोजगारीचे प्रकार स्पष्ट करा.

प्रश्न 4) खालील कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर 100 ते 200 शब्दांत लिहा. (कोणताही 1) [10]

- अ) भारतीय अर्थव्यवस्थेत शेती क्षेत्राची भूमिका स्पष्ट करा.
- ब) आर्थिक पर्यावरण म्हणजे काय सांगून त्यावर परिणाम करणारे आर्थिक व राजकीय घटक स्पष्ट करा.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PA-4741

[Total No. of Pages : 4

[5961]SODL-108

F.Y. B.A.

POLITICAL SCIENCE

118 : Introduction to Indian Constitution

(2019 Pattern)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 70

Q1) Attempt any Ten out of Twelve of the following : [10 × 1 = 10]

- a) Constituent assembly constituted under which plan?
- b) Give any two provisions of Government of India Act, 1935.
- c) Who appointed as the constitutional adviser to the constituent assembly?
- d) Write any two features of Fundamental Rights.
- e) What is the meaning of the Word Republic?
- f) The objective of the Directive Principles of state policy is to establish _____ & _____ democracy in India.
- g) Who describes Indian Federalism as cooperative Federalism?
- h) What is the meaning of the word secular?
- i) Which article of the constitution contains the power of the parliament to amend the constitution?
- j) Who is the Current President of India?
- k) Vice-President is the ex-officio chairman of _____.
- l) What is the meaning of advisory jurisdiction of the Supreme Court of India?

Q2) Attempt any Five out of Seven of the following : [5 × 5 = 25]

- a) Explain the importance of the Preamble of the India Constitution.
- b) Discuss Right to Equality.
- c) Analyse centre-state Administrative relations.

P.T.O.

- d) Describe basic structure doctrine in brief.
- e) Explain composition of the Parliament.
- f) What is the constitutional position of the president?
- g) Discuss the functions of Election Commission of India.

Q3) Attempt any Five out of Seven of the following :

[5 × 5 = 25]

- a) Give any five Fundamental Duties.
- b) Discuss Kaveri River water dispute.
- c) Explain 42nd constitutional amendment.
- d) Describe the role of Chief Minister.
- e) Discuss the functions of Prime Minister.
- f) Explain the role of the Governor.
- g) What is the Meaning & Significance of Judicial review?

Q4) Attempt any One out of Two of the following :

[1 × 10 = 10]

- a) Explain the Right of Liberty in detail.
- b) Write the main features of Indian Constitution.

Total No. of Questions: 4]

PA-4741

[5961]SODL-108

F.Y. B.A.

POLITICAL SCIENCE

118 : Introduction to Indian Constitution

(2019 Pattern)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास]

[एकूण गुण : 70

प्रश्न 1) पुढील 12 पैकी 10 प्रश्नांची उत्तरे द्या. [10 × 1 = 10]

- अ) कोणत्या योजनेखाली घटनासमितीची स्थापना करण्यात आली.
- ब) भारत प्रशासन कायदा 1935, याच्या कोणत्याही दोन तरतुदी लिहा.
- क) घटनासमितीचे घटना सल्लागार म्हणून कोणाची नियुक्ती करण्यात आली?
- ड) मूलभूत हक्कांची कोणतीही दोन वैशिष्ट्ये लिहा.
- इ) 'गणराज्य' या शब्दाचा अर्थ काय?
- फ) राज्य धोरणाच्या मार्गदर्शक तत्वांचे उद्दिष्ट हे भारतात व लोकशाही स्थापन करणे हे आहे.
- य) भारतीय संघराज्याचे वर्णन सहकारी संघराज्य असे कोणी केले आहे.
- र) 'धर्मनिरपेक्ष' या शब्दाचा अर्थ काय?
- ल) राज्यघटनेच्या कोणत्या कलमामध्ये संसदेचा घटनादुरुस्ती करण्याचा अधिकार देण्यात आला आहे?
- व) भारताचे सध्याचे राष्ट्रपती कोण आहेत?
- श) उपराष्ट्रपती हे याचे पदसिद्ध अध्यक्ष असतात.
- स) सर्वोच्च न्यायालयाचे सल्लाविषयक अधिकारक्षेत्र याचा अर्थ काय?

प्रश्न 2) पुढील 7 पैकी 5 प्रश्नांची उत्तरे द्या. [5 × 5 = 25]

- अ) भारतीय राज्यघटनेच्या सरनाम्याचे महत्त्व स्पष्ट करा.
- ब) समतेच्या अधिकाराची चर्चा करा.
- क) केंद्र-राज्य प्रशासकीय संबंधांचे विश्लेषण करा.

- ड) राज्यघटनेच्या मुलभूत संरचना सिद्धांताचे थोडक्यात वर्णन करा.
- इ) संसदेची संरचना स्पष्ट करा.
- फ) राष्ट्रपतींचे घटनात्मक स्थान काय आहे?
- य) भारतीय निवडणुक आयोगाच्या कार्याची चर्चा करा.

प्रश्न 3) पुढील 7 पैकी 5 प्रश्नांची उत्तरे द्या.

[5 × 5 = 25]

- अ) कोणतीही 5 मूलभूत कर्तव्ये लिहा.
- ब) कावेरी नदी पाणीवाटप प्रश्नाची चर्चा करा.
- क) 42 वी घटनादुरुस्ती स्पष्ट करा.
- ड) मुख्यमंत्र्यांच्या भूमिकेचे वर्णन करा.
- इ) पंतप्रधानांच्या कार्याची चर्चा करा.
- फ) राज्यपालांची भूमिका स्पष्ट करा.
- य) न्यायालयीन पुनर्विलोकनाचा अर्थ व महत्त्व काय आहे?

प्रश्न 4) पुढील 2 पैकी 1 प्रश्नाचे उत्तर द्या.

[1 × 10 = 10]

- अ) स्वातंत्र्याचा हक्क सविस्तरपणे स्पष्ट करा.
- ब) भारतीय राज्यघटनेची मुख्य वैशिष्ट्ये लिहा.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PA-4742

[Total No. of Pages : 4

[5961]SODL-109

F.Y. B.A.

HISTORY

**119 : Early India : From Prehistory to the Age of Mauryas
and Post Mauryan Age to the Rashtrakutas
(2019 Pattern)**

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 70

Q1) Answer the following question in a sentence each (any 10) : **[10]**

- a) What is an archive?
- b) In which river valley did the Harappan Civilization emerge?
- c) In which year Harappan culture was discovered?
- d) What does the word vid mean?
- e) Which deities are mentioned in the Rigveda as kings.
- f) What is a correct reading?
- g) Where did Gautam Buddha's Mahaparinirvana take Place.
- h) In which year did emperor Ashoka conquer the kalinga region.
- i) By which name is the shaka dynasty of Maharashtra known.
- j) Who founded the shung dynasty?
- k) What was the term for village head during Satavahana Period.
- l) Who was the ultimate head of power during the Gupta Period.

Q2) Answer any five of the following seven questions in 50 to 100 words :

[25]

- a) Write a information about the concept of Numismatics.
- b) Explain the concept of Archaeology.
- c) Explain the social life during Harappa Period.

P.T.O.

- d) Write a information about the types of major vedas.
- e) Explain the Four Noble Truths of Buddhism.
- f) Write a information about Emperor Chandragupta.
- g) Briefly explain the Mauryan administrative system.

Q3) Write short note on any five of the following :

[25]

- a) Kushan Politics
- b) Gautamiputra Satakarni
- c) Sangam literature
- d) Agrarian administration during Gupta Period.
- e) Science and Technology during Gupta Period.
- f) Manimekhalai
- g) Literary contribution of the Rashtrakutas.

Q4) Answer the following questions in 150 to 200 words (any one) :

[10]

- a) Write in detail the social life of Pre-vedic Period.
- b) Explain the political life during the Sangam Period.

Total No. of Questions: 4]

PA-4742

[5961]SODL-109

F.Y. B.A.

इतिहास

119 : प्रारंभिक भारत : प्रागैतिहासिक काळ ते मौर्यकाल
आणि उत्तर मौर्यकाळ ते राष्ट्रकूट काळ

(2019 Pattern)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास]

[एकूण गुण : 70

प्रश्न 1) खालील प्रश्नांची एका वाक्यात उत्तरे लिहा. (कोणतेही 10) [10]

- अ) पुराभिलेख म्हणजे काय?
- ब) हडप्पा संस्कृती कोणत्या नदीच्या खोऱ्यात उदयास आली.
- क) हडप्पा संस्कृतीचा शोध कोणत्या साली लागला.
- ड) विद् या शब्दाचा अर्थ काय होतो?
- इ) राजा म्हणून ऋग्वेदामध्ये कोणत्या देवतांचा उल्लेख आढळतो?
- फ) सम्यक वाच म्हणजे काय?
- य) गौतम बुद्धांचे महापरिनिर्वाण कोठे झाले?
- र) सम्राट अशोकाने कलिंग प्रदेश कोणत्या साली जिंकून घेतला.
- ल) महाराष्ट्रातील शक वंश कोणत्या नावाने ओळखला जातो.
- व) शुंग घराण्याची स्थापना कोणी केली?
- श) सातवाहन काळात ग्राम प्रमुखास कोणती संज्ञा होती.
- स) गुप्त कालखंडात सत्तेचा अंतिम प्रमुख कोण होता?

प्रश्न 2) खालील सात प्रश्नांपैकी कोणत्याही पाच प्रश्नांची उत्तरे 50 ते 100 शब्दात लिहा. [25]

- अ) नाणकशास्त्र या संकल्पनेविषयी माहिती लिहा.
- ब) पुरातत्त्वविद्या ही संकल्पना स्पष्ट करा.
- क) हडप्पाकालीन समाजजीवन विशद करा.

- ड) प्रमुख वेदांचे प्रकार सांगून माहिती लिहा.
- इ) बौद्ध धर्माची चार आर्यसत्ये विशद करा.
- फ) चंद्रगुप्त मौर्य राजाविषयी माहिती लिहा.
- य) मौर्यकालीन प्रशासनव्यवस्था थोडक्यात स्पष्ट करा.

प्रश्न 3) खालील सातपैकी कोणत्याही पाच प्रश्नांची उत्तरे संक्षिप्त स्वरूपात लिहा. [25]

- अ) कुषाण राजनीती
- ब) गौतमीपुत्र सातकर्णी
- क) संगम साहित्य
- ड) गुप्तकालीन कृषीप्रशासन
- इ) गुप्तकालीन विज्ञान व तंत्रज्ञान
- फ) मणिमेखलै
- य) राष्ट्रकूटांचे साहित्यिक योगदान

प्रश्न 4) खालीलपैकी एका प्रश्नाचे उत्तर 150 ते 200 शब्दात लिहा. [10]

- अ) पूर्व वैदिक कालखंडातील सामाजिक जीवन सविस्तर लिहा.
- ब) संगमकालीन राजकीय जीवन स्पष्ट करा.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PA-4743

[Total No. of Pages : 4

[5961]SODL-110

F.Y. B.A.

PUBLIC ADMINISTRATION

120 : Introduction to Public Administration

(2019 Pattern)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 70

Q1) Attempt any ten out of twelve from the following : **[10 × 1 = 10]**

- a) What is Administrative recruitment?
- b) Write definition of budget.
- c) What is unity of Command?
- d) Administrative behavior is studied based on which approach.
- e) Who gave the POSDCoRB Concept?
- f) Write any two types of organisation.
- g) What is administrative adjudication?
- h) What is internal recruitment?
- i) What is Participatory budget?
- j) Write any two types of training.
- k) Who wrote the book Towards a New Public Administration?
- l) Who wrote the first book on Public Administration?

Q2) Attempt any five out of seven from the following : **[5 × 5 = 25]**

- a) What is Ombudsman? Write importance of Ombudsman.
- b) What is Administrative Tribunal? Write its structure.
- c) Write the need of administrative accountability and control.
- d) Explain the process of budget formation.
- e) Explain merits and demerits of Internal recruitment.
- f) Explain the difference between Line and advisory Organisation.
- g) Public Administration Science of Art. Comment.

P.T.O.

Q3) Attempt any five out of seven from the following : **[5 × 5 = 25]**

- a) Write functions and Powers of Lokayukta.
- b) Write information about Public Service Right.
- c) Write ways of control of Legislature on administration.
- d) Write definition and types of budget.
- e) Write various types of training.
- f) Write merits and demerits of behavioral approach.
- g) Explain the difference between Public and Private administration.

Q4) Attempt any one out of two from the following : **[1 × 10 = 10]**

- a) Explain POSDCoRB Concept in detail.
- b) What is Lokpal? Write functions, powers and structure of Lokpal in detail.

Total No. of Questions: 4]

PA-4743

[5961]SODL-110

F.Y. B.A.

लोकप्रशासन

120 : लोकप्रशासनाचा परिचय

(2019 Pattern)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास]

[एकूण गुण : 70

- प्रश्न 1)** खालील बारह प्रश्नांपैकी कोणत्याही दहा प्रश्नांची उत्तरे लिहा. [10 × 1 = 10]
- अ) प्रशासकीय भरती म्हणजे काय ?
- ब) अंदाजपत्रकाची व्याख्या लिहा.
- क) आज्ञेची एकता म्हणजे काय ?
- ड) प्रशासकीय वर्तनाचा अभ्यास कोणत्या दृष्टीकोनाच्या आधारे केला जातो ?
- इ) POSDCoRB संकल्पना कोणी मांडली ?
- फ) संघटनेचे कोणतेही दोन प्रकार लिहा.
- य) प्रशासकीय निवाडा म्हणजे काय ?
- र) अंतर्गत भरती म्हणजे काय ?
- ल) सहभागी अंदाजपत्रक म्हणजे काय ?
- व) प्रशिक्षणाचे कोणतेही दोन फायदे लिहा.
- श) 'Towards a New Public Administration' हे पुस्तक कोणी लिहले ?
- स) लोकप्रशासनावरील पहिला ग्रंथ कोणी लिहला ?

- प्रश्न 2)** खालील सात प्रश्नांपैकी कोणतेही पाच प्रश्नांची उत्तरे थोडक्यात लिहा. [5 × 5 = 25]
- अ) ऑम्बुड्समॅन म्हणजे काय ? ऑम्बुड्समॅनचे महत्त्व लिहा.
- ब) प्रशासकीय न्यायाधिकरण म्हणजे काय ? त्याची रचना लिहा.
- क) प्रशासकीय उत्तरदायित्व आणि नियंत्रणाची आवश्यकता लिहा.
- ड) अंदाजपत्रकाच्या निर्मितीची प्रक्रिया स्पष्ट करा.

- इ) अंतर्गत भरती (बढती) पद्धतीचे गुण-दोष स्पष्ट करा.
- फ) रेखा/लाईन संघटना व सल्लागार संघटना यातील फरक स्पष्ट करा.
- य) लोकप्रशासन शास्त्र की कला यावर भाष्य करा.

प्रश्न 3) खालील सात प्रश्नांपैकी कोणत्याही पाच प्रश्नांची थोडक्यात उत्तरे लिहा. [5 × 5 = 25]

- अ) लोकायुक्ताचे कार्य आणि अधिकार लिहा.
- ब) लोकसेवा हक्काविषयी माहिती लिहा.
- क) प्रशासनावरील कायदेमंडळाच्या नियंत्रणाचे मार्ग लिहा.
- ड) अंदाजपत्रकाची व्याख्या सांगून प्रकार लिहा.
- इ) प्रशिक्षणाचे विविध प्रकार लिहा.
- फ) वर्तनवादी दृष्टीकोणाचे गुण-दोष लिहा.
- य) लोकप्रशासन व खाजगी प्रशासन फरक स्पष्ट करा.

प्रश्न 4) खालील दोन प्रश्नांपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे सविस्तर उत्तर लिहा. [1 × 10 = 10]

- अ) POSDCoRB संकल्पना सविस्तर स्पष्ट करा.
- ब) लोकपाल म्हणजे काय? लोकपालाची कार्ये, अधिकार व रचना सविस्तर लिहा.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

[Total No. of Pages : 4

PA-4744

[5961]-SODL-111

F.Y. B.A.

PSYCHOLOGY

**121 : Foundation of Psychology and Introduction to Social Psychology
(2019 Pattern)**

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Answer the following questions in a sentence each (Any 10) **[10]**

- i) Name the two words, the term Psychology has been derived from.
- ii) What is Industrial/organisational Psychology.
- iii) Who is the founder of Humanistic Psychology.
- iv) Define Introspection.
- v) What is meant by divided attention.
- vi) What are the Psycho social motives.
- vii) How do you calculate IQ.
- viii) Define social perception.
- ix) Define self-esteem.
- x) Explain interpersonal attraction.
- xi) Define Aggression.
- xii) Define obedience.

Q2) Answer any 5 of the following 7 questions in 50-100 words. **[25]**

- a) Explain the goals of Psychology.
- b) What are memory improvement techniques.
- c) What are the levels of social behaviour.
- d) Explain self-presentation.
- e) Explain psychoanalytical theory of Personality.
- f) Describe the causes of prejudices.
- g) Explain drive reduction theory.

P.T.O.

Q3) Write short note on any 5 of the following.

[25]

- a) Explain the experimental method of Psychology.
- b) What are different types of emotions.
- c) Explain the types of locus of control.
- d) Why do we leave group.
- e) Explain the information processing model of memory.
- f) Write a short note on Indian Psychology.
- g) Explain Gordon Allport trait theory.

Q4) Answer one of the following questions in 150-200 words.

[10]

- a) Define conflict. Explain types of conflict in detail.
- b) Define prejudice. Explain the strategies to reduce prejudice.

Total No. of Questions : 4]

PA-4744

[5961]-SODL-111

F.Y. B.A.

PSYCHOLOGY

121 : Foundation of Psychology and Introduction to Social Psychology

(2019 Pattern)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना :- 1) सर्व प्रश्न आवश्यक आहेत.
2) उजवीकडील अंक पुर्ण गुण दर्शवितात.
-

प्र.1) पुढील प्रश्नांची एका वाक्यात उत्तरे द्या. (कोणतेही दहा)

[10]

- i) मानसशास्त्र ही संकल्पना ज्या दोन शब्दापासून घेतली आहे ते शब्द सांगा.
- ii) औद्योगिक व संघटनात्मक मानसशास्त्र म्हणजे काय?
- iii) मानवतावादी मानसशास्त्राचा जनक कोण आहे?
- iv) आत्मनिवेदन म्हणजे काय?
- v) विभाजीत अवधान म्हणजे काय?
- vi) मनोसामाजीक हेतु म्हणजे काय?
- vii) IQ (बुद्धांक) कसा काढला जातो?
- viii) सामाजीक दृष्टिकोन म्हणजे काय?
- ix) स्वः आदर म्हणजे काय?
- x) आंतरवैयक्तिक आकर्षण म्हणजे काय?
- xi) आक्रमत्ता म्हणजे काय?
- xii) आज्ञाधारकता म्हणजे काय?

प्र.2) पुढील प्रश्नांची 50 ते 100 शब्दांत उत्तरे द्या. (कोणतेही पाच)

[25]

- अ) मानसशास्त्राचे हेतु स्पष्ट करा.
- ब) स्मृति सुधार तंत्रे कोणते आहेत.
- क) सामाजिक वर्तनाचे स्तर स्पष्ट करा.
- ड) स्व: सादरीकरण म्हणजे काय?
- इ) मानसशास्त्राच्या मनोविश्लेषणात्मक सिद्धांत स्पष्ट करा.
- फ) पूर्व ग्रहाचे कारणे स्पष्ट करा.
- य) Drive Reduction सिद्धांत स्पष्ट करा.

प्र.3) पुढील प्रश्नांची थोडक्यात उत्तरे द्या. (कोणतेही पाच)

[25]

- अ) मानसशास्त्राच्या संशोधनात्मक पद्धती स्पष्ट करा.
- ब) भावनेचे विविध प्रकार स्पष्ट करा.
- क) लोकस ऑफ कंट्रोल चे प्रकार सांगा.
- ड) आपण समुहाचा त्याग का करतो?
- इ) स्मृतीचा माहिती प्रक्रियाचे प्रारूप (Information Processing Model) स्पष्ट करा.
- फ) भारतीय मानसशास्त्रावर थोडक्यात उत्तर द्या.
- य) Gordan Allport चा वैशिष्ट्य सिद्धांत (Trait Theory) सांगा.

प्र.4) पुढील प्रश्नांची 150 ते 200 शब्दांत उत्तरे द्या. (कोणतेही एक)

[10]

- अ) संघर्ष म्हणजे काय? संघर्षाचे विविध प्रकार सविस्तर स्पष्ट करा.
- ब) पूर्वग्रह म्हणजे काय? पूर्वग्रह कमी करण्याची पद्धती स्पष्ट करा.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PA-4745

[Total No. of Pages : 2

[5961]-SODL-112

F.Y. B.A.

MATHEMATICS,

122 A : Algebra and Analytical Geometry

(2019 Pattern) (Paper - I)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) All questions are compulsory.
- 2) Figures to the right indicate full marks.

Q1) Attempt any TEN of the following. [10]

- a) Let $A = \{1, 2, 3, 4, 5\}$ and $B = \{-1, 0, 2, 6, 8\}$. Find $A \cup B$ and $A \cap B$.
- b) Let $f : \mathbb{R} \rightarrow \mathbb{R}$ be bijective function defined by $f(x) = 5x - 2$. Find formula for f^{-1} .
- c) Define the greatest common divisor (g.c.d).
- d) Let $n \in \mathbb{N}$ and $a, b \in \mathbb{Z}$. If $a \equiv b \pmod{n}$, then show that $b \equiv a \pmod{n}$.
- e) Show that the number $z = 1 - i$ satisfy the equation $z^2 + 2z + 2 = 0$.
- f) Find modulus of $z = 1 + i$.
- g) Find the direction cosines of normal to the plane $2x - 3y + 6z = 7$.
- h) Give an example of the perpendicular lines.
- i) Find the centre of the sphere $x^2 + y^2 + z^2 - 2x + 4y - 6z = 2$.
- j) Identify the type of conic $3x^2 - 8xy - 3y^2 + 10x - 13y + 8 = 0$.
- k) Find the distance between the parallel planes $2x - 2y + z + 3 = 0$ and $4x - 4y + 2z + 5 = 0$.
- l) Write the equation of the sphere whose center is $(1, 2, 3)$ and radius is 1.

Q2) Attempt any FIVE of the following. [25]

- a) If $m|ab$ and $(a, m) = 1$, then prove that $m|b$.
- b) If $f : \mathbb{R} \rightarrow \mathbb{R}$ and $g : \mathbb{R} \rightarrow \mathbb{R}$ are defined by $f(x) = 3x - 2$ and $g(x) = x^2 + 4$, then compute $f \circ g$ and $g \circ f$.
- c) Find g. c. d. of - 35 and 63.
- d) Show that $n! > n^2$ for all $n \in \mathbb{N}$.
- e) If p is a prime and $p|ab$, then prove that $p|a$ or $p|b$.
- f) Construct the composition tables for addition and multiplication in \mathbb{Z}_5 .
- g) Prove that $|z_1 + z_2| \leq |z_1| + |z_2|$, for $z_1, z_2 \in \mathbb{C}$.

P.T.O.

Q3) Attempt any FIVE of the following.

[25]

- Find the equation of the plane through the points $(-1, 1, 1)$ and $(1, -1, 1)$ and perpendicular to the plane $x + 2y + 2z = 5$.
- Find the equation of the plane passing through the intersection of the planes $x + 2y + 3z + 4 = 0$ and $4x + 3y + 2z + 1 = 0$ and the point $(0, 0, 0)$.
- Find the radius and center of the sphere $x^2 + y^2 + z^2 - 2x + 4y - 6z = 2$.
- If the following lines are perpendicular.

$$\frac{x-1}{-3} = \frac{y-2}{2k} = \frac{z-3}{2}$$

$$\frac{x-1}{3k} = \frac{y-5}{1} = \frac{z-6}{-5},$$

then find the value of k .

- Find an angle θ through which the axes should be rotated to remove the product term in $7x^2 + 12xy - 5y^2 + 4x + 3y - 2 = 0$.
- Find the equation of the smallest sphere passing through A $(2, -3, 4)$ and B $(-5, 6, -7)$.
- Prove that section of the sphere $x^2 + y^2 + z^2 + 2ux + 2vy + 2wz + d = 0$ by the plane $ax + by + cz + d' = 0$ is a circle.

Q4) Attempt any ONE of the following.

[10]

- Find the condition under which the plane $lx + my + nz = p$ is a tangent plane to the standard sphere $x^2 + y^2 + z^2 = a^2$.
- Find the integers x and y such that $(12378, 3054) = 12378x + 3054y$.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

[Total No. of Pages : 2

PA-4746

[5961]-SODL-113
F.Y.B.A.
MATHEMATICS
122 B : Calculus
(2019 Pattern) (Paper - II)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Attempt any TEN of the following.

[10]

- a) State Trichotomy property of real numbers.
- b) State any two algebraic properties of \mathbb{R} .
- c) True or False? The sequence $\left(\frac{1}{n}\right)$ converges to 0.
- d) Define bounded sequence of real numbers.
- e) Find domain of the real valued function $f(x) = \frac{1}{x}$.
- f) State $\varepsilon - \delta$ definition of limit.
- g) True or False? Every differentiable function is continuous.
- h) Find derivative of $f(x) = e^{x^2}$.
- i) Find third derivative y_3 of $y = (2x + 1)^2$.
- j) Define linear first order differential equation.
- k) Define exact differential equation.
- l) Show that the differential equation $ydx + xdy = 0$ is exact.

Q2) Attempt any FIVE of the following.

[25]

- a) State and prove Triangle inequality.
- b) Prove that $\sqrt{2}$ is not a rational number.
- c) Prove that every convergent sequence is bounded.

P.T.O.

- d) Evaluate : $\lim_{n \rightarrow \infty} \left(1 + \frac{2}{n}\right)^n$.
- e) Using Squeeze theorem prove that $\lim_{x \rightarrow 0} x \sin \left(\frac{1}{x}\right) = 0$.
- f) Let $I = [a, b]$ be an interval and $f : I \rightarrow \mathbb{R}$ be continuous on I . If $k \in \mathbb{R}$ satisfies $f(a) < k < f(b)$ then prove that there exists a point $c \in I$ such that $f(c) = k$.
- g) Examine the continuity of the following function at 0.

$$f(x) = \begin{cases} \frac{|x|}{x}, & x \neq 0; \\ 0, & x = 0. \end{cases}$$

Q3) Attempt any FIVE of the following. **[25]**

- a) State and prove Lagrange's Mean Value Theorem.
- b) Verify Rolle's Theorem for $f(x) = 2x^3 + x^2 - 4x - 2$ on $[-\sqrt{2}, \sqrt{2}]$.
- c) Evaluate : $\lim_{x \rightarrow 0} \frac{\log(\sin x)}{\cot x}$.
- d) Find n^{th} derivative of $y = (ax + b)^m$.
- e) Solve the initial value problem $\frac{dy}{dx} = -\frac{x}{y}, y(1) = 1$.
- f) Find the general solution of $\frac{dy}{dx} + \frac{1}{x}y = x$.
- g) Solve : $(x^2 - y)dx + (y^2 - x)dy = 0$.

Q4) Attempt any ONE of the following. **[10]**

- a) i) Prove that $\lim_{x \rightarrow 0} \frac{1}{x}$ does not exist.
- ii) If real valued function f is continuous at a point c then prove that $|f|$ is also continuous at c .
- b) State and prove Leibnitz's theorem.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PA-4747

[Total No. of Pages : 2

[5961]-SODL-114

F.Y.B.A.

MATHEMATICS

122 C : Financial Mathematics

(2019 Pattern) (Paper - III)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) All questions are compulsory.
- 2) Figures to the right indicate full marks.

Q1) Attempt any ten out of twelve from the following.

[10]

a) Give an example of on-to function which is not one-one.

b) If $y = x^2 + 5x + 5$ then find $\frac{dy}{dx}$.

c) Define quadratic equation with an example.

d) Write any two properties of exponential function.

e) Explain compound interest with an example.

f) If $A = \begin{bmatrix} 4 & 3 \\ 2 & 1 \end{bmatrix}$ and $B = \begin{bmatrix} 1 & 2 \\ 3 & 4 \end{bmatrix}$ find $A - B$.

g) If $A = \begin{bmatrix} 1 & 2 & 3 \\ 4 & 5 & 6 \end{bmatrix}$ and $k = 10$, find kA .

h) If $A = \begin{bmatrix} 5 & 3 \\ 1 & 4 \end{bmatrix}$ find determinant of A.

i) If $A = \begin{bmatrix} 1 & 1 \\ 0 & 0 \end{bmatrix}$, can we find inverse of A? Explain.

j) Find $I = \int 2e^{2x} dx$

k) Find $I = \int_0^1 3x^2 dx$

l) Explain one difference between Definite and Indefinite integral.

P.T.O.

Q2) Attempt any five out of seven from the following. **[25]**

- a) Find slope, y-intercept and x-intercept of the linear equation $8y - 2x + 16 = 0$.
- b) Solve the linear equation $9(3x + 4) - 2x = 11 + 5(4x - 1)$.
- c) Explain “Marginal concept” using an example.
- d) A shop with current annual sales of Rs.10,000 projects a 12% growth in sales annually. Find its projected sales in 4 years in terms of natural exponential function.
- e) Find the cofactor of matrix $A = \begin{bmatrix} 7 & 12 \\ 4 & 3 \end{bmatrix}$.
- f) Explain the difference between minors and cofactors of a matrix.
- g) If $y = \frac{3x(2x - 1)}{5x - 2}$ find $\frac{dy}{dx}$.

Q3) Attempt any five out of seven from the following. **[25]**

- a) Solve the linear equation $\frac{x}{4} - 3 = \frac{x}{5} + 1$.
- b) Find the slope of a curvilinear function $f(x) = 3x^3$ using the definition of limit.
- c) Find the average function of $TC = 5Q^2 + 7Q + 10$. Also evaluate them at $Q = 2$ and $Q = 5$.
- d) Find the inflation point for $f(x) = x^3 - 18x^2 + 96x - 80$.
- e) Solve the system of equation $18x - y = 87$ and $-2x + 36y = 98$ using matrix inverse method.
- f) Write a note on, “optimization of functions”.
- g) Explain the relationship between Area under the curve and Riemann sum.

Q4) Attempt any one out of two from the following. **[10]**

- a) Write a note on consumers and producers surplus.
- b) Find the inverse of $A = \begin{bmatrix} 4 & 2 & 5 \\ 3 & 1 & 8 \\ 9 & 6 & 7 \end{bmatrix}$ using adjoint method.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PA-4748

[Total No. of Pages : 4

[5961]-SODL-115

F.Y.B.A.

SOCIOLOGY

**123 : Introduction to Sociology and Social Institutions and Change
(2019 Pattern)**

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Attempt any ten out of twelve from the following.

[10×1=10]

- i) Who coined the term sociology?
- ii) The term 'socius' derived from which language?
- iii) Define Empiricism.
- iv) List any two characteristics of culture.
- v) Whenever two or more individuals come together and influence one another, they may be said to constitute a social group. "Who defined so?
- vi) "Sociological imagination is the vivid awareness of the relationship between experience and the wider society." Who said so?
- vii) Define 'Primary Groups'.
- viii) What is social exclusion?
- ix) What are the two prominent theories of multiculturalism?
- x) List any two characteristics of Social change.
- xi) What are the two types of polygamy?
- xii) State two characteristics of a Social Movement.

P.T.O.

Q2) Attempt any five out of seven from the following.

[5×5=25]

- a) Why is sociology considered a social science?
- b) What are the three main types of Societies?
- c) What is cultural lag?
- d) Define social stratification and its types.
- e) Describe the function of marriage.
- f) What is democracy?
- g) What are the different types of information gathered by the media?

Q3) Attempt any five out of seven from the following.

[5×5=25]

- a) Explain mills concept of 'Sociological imagination'.
- b) Discuss the characteristics of society.
- c) Explain the characteristics of primary group.
- d) Explain in details types of culture?
- e) Describe the various types of family.
- f) What is the importance of 'Kinship in Indian society'?
- g) What do you mean by secularization of religion?

Q4) Attempt any one out of two from the following.

[1×10=10]

- a) Describe the nature and scope of Sociology.
- b) Define marriage and describe the various forms of Marriage.

Total No. of Questions : 4]

PA-4748

[5961]-SODL-115

F.Y.B.A.

SOCIOLOGY

123 : Introduction to Sociology and Social Institutions and Change
(2019 Pattern)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना :-
- 1) सर्व प्रश्न आवश्यक आहेत.
 - 2) उजवीकडील अंक पुर्ण गुण दर्शवितात.
 - 3) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

प्र.1) खालील बारा प्रश्नांपैकी कोणतेही दहा प्रश्न सोडवा.

[10×1=10]

- i) समाजशास्त्र ही संज्ञा कोणी मांडली?
- ii) 'सोसीअस' हा शब्द कोणत्या भाषेतून आला आहे?
- iii) अनुभवप्रामाण्यवादाची व्याख्या करा.
- iv) संस्कृतीची कोणतीही दोन वैशिष्ट्ये सांगा.
- v) "जेव्हा दोन किंवा अधिक व्यक्ती एकत्र येतात आणि एकमेकांवर प्रभाव पाडतात तेव्हा ते एक सामाजिक गट असल्याचे म्हटले जाऊ शकते" असे कोण परिभाषित केले?
- vi) "समाजशास्त्रीय कल्पनाशक्ती ही अनुभव आणि व्यापक समाज यांच्यातील संबंधांची स्पष्ट जाणीव आहे." असे कोण म्हणाले?
- vii) 'प्राथमिक गटा' ची व्याख्या करा.
- viii) सामाजिक बहिष्कार म्हणजे काय?
- ix) बहुसांस्कृतिकतेचे दोन प्रमुख सिद्धांत कोणते आहेत?
- x) सामाजिक परिवर्तनाची कोणतीही दोन वैशिष्ट्ये सांगा.
- xi) बहुपत्नीत्वाचे दोन प्रकार कोणते?
- xii) सामाजिक चळवळीची दोन वैशिष्ट्ये सांगा.

प्र.2) खालील सात प्रश्नांपैकी कोणतेही पाच प्रश्न सोडवा.

[5×5=25]

- अ) समाजशास्त्र हे सामाजिक शास्त्र का मानले जाते?
- ब) समाजाचे तीन मुख्य प्रकार कोणते आहेत?
- क) सांस्कृतिक पश्च्यायन म्हणजे काय?
- ड) सामाजिक स्त्रीकरणाची व्याख्या करा आणि त्याचे प्रकार स्पष्ट करा.
- इ) विवाहाच्या विविध कार्यांचे वर्णन करा.
- फ) लोकशाही म्हणजे काय?
- य) प्रसारमाध्यमांद्वारे गोळा केलेली विविध प्रकारची माहिती कोणती?

प्र.3) खालील सात प्रश्नांपैकी कोणतेही पाच प्रश्न सोडवा.

[5×5=25]

- अ) मिल्सची समाजशास्त्रीय कल्पनाशक्तीची संकल्पना स्पष्ट करा.
- ब) समाजाच्या वैशिष्ट्यांची चर्चा करा.
- क) प्राथमिक समूहाची वैशिष्ट्ये स्पष्ट करा.
- ड) संस्कृतीचे प्रकार सविस्तर लिहा.
- इ) कुटुंबाच्या विविध प्रकारांचे वर्णन करा.
- फ) भारतीय समाजात नातेसंबंध काय महत्त्व आहे?
- य) धर्माचे धर्मनिरपेक्षीकरण म्हणजे काय?

प्र.4) खालील दोनपैकी कोणताही एक प्रश्न सोडवा.

[1×10=10]

- अ) समाजशास्त्राचे स्वरूप आणि व्याप्तीचे वर्णन करा.
- ब) विवाहाची व्याख्या करा आणि विवाहाच्या विविध प्रकारांचे वर्णन करा.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

[Total No. of Pages : 4

PA-4749

[5961]-SODL-116

F.Y. B.A.

GEOGRAPHY

124 : Physical and Human Geography
(2019 Pattern)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*
- 3) *Draw neat diagrams wherever necessary.*
- 4) *Use of map stencil is allowed.*

Q1) Write answers in one sentence (Any 10)

[10]

- i) What is Physical Geography?
- ii) Which theory is proposed by William Morris Davis?
- iii) Who proposed continental drift theory?
- iv) How much percent of solar energy is reflected back to space?
- v) What is air pressure?
- vi) What is an abyssal plain?
- vii) What is hydrological cycle?
- viii) Name any two branches of Human Geography.
- ix) Who wrote the book "Anthropogeography"?
- x) Name any two physical factor affecting population distribution.
- xi) Name the states of India having highest urban density.
- xii) Write any two factors affecting agricultural activity.

P.T.O.

Q2) Write a short note in 50 words (Any 5)

[25]

- a) Hydrosphere
- b) Temperature increase in the stratosphere
- c) Submarine ridges
- d) Scope of Human Geography
- e) Sex-ratio
- f) Significance of Literacy
- g) Plantation agriculture

Q3) Write the answers in 50 words (Any 5)

[25]

- a) What is Lithosphere?
- b) Write a note on rivers youth, mature and old stage.
- c) Write a note on the Inter-Tropical convergence zone.
- d) Write in detail the formation process and types of tides.
- e) State the significance of study of Human geography in modern period.
- f) How social factors affect the population distribution?
- g) Describe the physical factors affecting on Indian agriculture.

Q4) Write the answer in 150 words (Any one)

[10]

- a) Discuss the detailed vertical structure of the atmosphere on the basis of temperature changes.
- b) Explain the characteristics and pattern of rural settlements in India.

Total No. of Questions : 4]

PA-4749

[5961]-SODL-116

F.Y. B.A.

GEOGRAPHY

124 : Physical and Human Geography
(2019 Pattern)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास/

[एकूण गुण : 70

- सूचना :-
- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
 - 2) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.
 - 3) आवश्यक तिथे सुबक आकृत्या काढा.
 - 4) नकाशा स्टेन्सिल वापरण्यास परवानगी आहे.
 - 5) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

प्र.1) एका वाक्यात उत्तरे लिहा. (कोणतेही दहा)

[10]

- i) प्राकृतिक भूगोल म्हणजे काय?
- ii) विल्यम मोरिस डेव्हिस याने कोणता सिद्धांत मांडला?
- iii) खंडवहन सिद्धांत कोणी मांडला?
- iv) किती टक्के सौर उर्जा अवकाशात परावर्तित होते?
- v) हवेचा दाब म्हणजे काय?
- vi) अगाध मैदान म्हणजे काय?
- vii) जलचक्र म्हणजे काय?
- viii) मानवी भूगोलाच्या कोणत्याही दोन शाखांची नावे लिहा.
- ix) “अन्थ्रोपोजिओग्राफी” हा ग्रंथ कोणी लिहिला?
- x) लोकसंख्या वितरणावर परिणाम करणारे कोणतेही दोन प्राकृतिक घटक सांगा.
- xi) भारतातील सर्वाधिक शहरी घनता असलेल्या राज्याची नावे सांगा.
- xii) कृषी कार्यावर परिणाम करणारे कोणतेही दोन घटक लिहा.

प्र.2) प्रत्येकी 50 शब्दांत टिपा लिहा. (कोणतेही पाच)

[25]

- अ) जलावरण
- ब) स्थितांबरामधील तापमान वाढ
- क) महासागरीय पर्वतरांगा/कटक
- ड) मानवी भूगोलाची व्याप्ती
- इ) लिंग-गुणोत्तर
- फ) साक्षरतेचे महत्त्व
- य) मळ्याची शेती

प्र.3) खालील प्रश्नांची 50 शब्दांत उत्तरे लिहा. (कोणतेही पाच)

[25]

- अ) शिलावरण म्हणजे काय?
- ब) नदीची युवावस्था पौढावस्था व वृद्धावस्था यावर टीप लिहा.
- क) आंतर-उष्णकटिबंधीय अभिसरण क्षेत्र या विषयावर टिप लिहा.
- ड) भरती-ओहोटीच्या निर्मितीची प्रक्रिया आणि त्याचे प्रकार सविस्तर लिहा.
- इ) आधुनिक काळातील मानवी भूगोलाच्या अभ्यासाचे महत्त्व स्पष्ट करा.
- फ) सामाजिक घटकांचा लोकसंख्या वितरणावर कसा परिणाम होतो?
- य) भारतीय शेतीवर परिणाम करणाऱ्या प्राकृतिक घटकांची सविस्तर माहिती लिहा.

प्र.4) खालील प्रश्नांचे उत्तर 150 शब्दांत लिहा. (कोणतेही एक)

[10]

- अ) तापमान बदलाच्या आधारे वातावरणाच्या उभ्या संरचनेची/रचनेची तपशीलवार चर्चा करा.
- ब) भारतातील ग्रामीण वसाहतींची वैशिष्ट्ये आणि प्रारूप स्पष्ट करा.

